

Alrø, H. & Dircknick-Holmfelt, L. (red) (1997): **Videoobservation. Interpersonel Kommunikation i Organisationer nr 3**. Aalborg Universitetsforlag.

Anmeldt af: *Dorthe Staunæs*, cand. psych., Forskningsassistent, Center for Rusmiddelforskning.

"Videoobservation" er bygget op omkring 5 artikler skrevet af seks forskere ved Humanistisk Informatik ved Aalborg Universitet: Ellen Christiansen, Peter Kofoed, Tove Arendt Rasmussen, Helle Alrø & Marianne Kristiansen og Lone Dircknick-Holmfeld.

Bogen retter sig mod en bred målgruppe: Forskere, studerende og undervisere, der anvender video som observationsmedium i kommunikationsforskning/studier. Endvidere omfatter målgruppen folk, der beskæftiger sig med arbejdsrelaterede udviklingsprocesser. Bogen kan også varmt anbefales til andre, der interesserer sig mere bredt for udvikling af metoderedskaber i kvalitativ forskning. En række af de metodologiske problemstillinger, der trækkes op i bogen har nemlig mere almen interesse for den kvalitative forskning iøvrigt, men stiller sig blot meget skarpt i forhold til video.

Sproget er tilpasset målgruppen. Det er læsevenligt med enkelte fagspecifikke termer, der lige må slås op. Men det er en overkommelig opgave. Derimod tror jeg, at nogle af de filosofiske udredninger grundet deres kompakthed og brud med det ellers meget letforståelige kan skræmme enkelte nybegyndere udi feltet.

Angående bogens opbygning og form har jeg kun to mindre ankepunkter. For det første burde de lange og meget informative noter være skrevet ind i hovedteksten. Fodnoter bør principielt kunne springes over. For det andet er indledningerne til flere af kapitlerne vel lange og uden direkte forbindelse til brug af video. Her kunne man med fordel have prioriteret mere spaltepads til refleksion over selve videomediet, brug og analyse af samme. Når det er sagt bør det fremhæves, at det ikke er fordi disse indledninger er irrelevante, men fordi det er tydeligt, at der i hver kapitel gemmer sig en del erfaringer og refleksioner, der med fordel kunne være foldet mere ud.

Videoobservation er en omfattende bog trods sine kun 121 sider. De 5 bidrag tager udgangspunkt i hver deres delemne og forskningsprojekt(er). Artiklerne bindes sammen af en række røde tråde og supplerer hinanden forbilledeligt. Istedet for at gennemgå hvert enkelt bidrag separat vil jeg derfor behandle bogen som et samlet værk, fremdrage de fælles (og tæt sammenvævede) tråde og gennemgå nogle af de væsentligste temaer. En rød tråd er det etiske aspekt samt respekten for de(t) udforskede: Hvor langt og hvordan kan man forske. En anden er de metodiske implikationer: Hvordan er forskeren gennem sit valg og brug af metode med til at skabe det felt, der udforskes. En tredje er spørgsmålet om empiri: Hvad er det egentlig data viser? Repræsenterer data verden? Eller er det konstruktioner? Endnu et omdrejningspunkt for flere af artiklerne er en inddragelse af og dialog med de udforskede samt en ophævelse af de skarpe distinktioner mellem forsker og udforskede.

En række af de samme metodologiske og etiske problematikker bliver "vinklet" og reflekteret gennem forskellige projekter og forskerperspektiver. Endvidere behandles videokamera og -optagelser på såvel redskabsniveau som på et metateoretiske og - metodisk plan. På redskabsplanet undersøges video som medium og værktøj. På metaplanet igangsætter

videokamera og -optagelser refleksioner over, hvad empiri og vidensgrundlag egentlig er. I Dircknick Holmfelds artikel diskuteres problemstillinger på alle niveauer, hvorimod der er en stærk metametodisk vægtning i Christiansens artikel "Hvad sker der egentlig på gangene" samt i Arendt Rasmussens "Video mellem samtale og observation". Koefods artikel omhandler primært de tekniske muligheder og problemer. I Alrø og Kristiansens artikel er det primært videoen som konkret arbejdsredskab i dialogisk forskning, der er på tapetet.

Formidlingsmæssigt gøres der brug af en metode, hvor de fælles tråde brydes gennem forskernes forskellige optikker, vægtninger og praksiseksempler. Dermed lines et dialogisk felt op, hvor det er muligt at tænke og handle forskelligt. Læseren inviteres på den måde med i dialogen og får mulighed for ikke bare at lade sig inspirere eller belære men også at tænke med og tænke videre.

Denne formidlings- og læringsmetode er en pendant til den metode Dircknick-Holmfeld fortæller om, hvor hendes brug af video muliggør en fælles udforskning, en dialogisk udforskning og dermed også en gensidig læringsproces mellem forsker og udforskede. Endvidere ses den dialogiske tilgang i Alrø & Kristiansen artikel, hvor video bruges som feedback-værktøj, hvor de af såvel etiske som pædagogiske grunde inviterer den udforskede til refleksion over videofilmen. Dermed er der overensstemmelse mellem det, forfatterne skriver om, og den måde de skriver på. Det er ret godt gået.

Mere end et teknologisk fix

Brugen af video kræver en systematisk (selv-)refleksion og et omfattende forarbejde, hvis det skal være andet end et teknologisk fix. "Videoobservation" giver en række spændende pejlingspunkter for sådanne refleksioner. Bogen igangsætter og motiverer læseren til at tage livtag med videokameraet og rummer endvidere en række praktiske forslag: Hvor mange mikrofoner skal der med? Hvor skal kameraet sidde? Skal det være et bevægeligt kamera? Skal det fokuseres på enkeltindivider eller på samspillet? Osv. Bogen viser forfatternes betydelige erfaring og refleksion over deres metoderedskab, dets muligheder og begrænsninger.

Bogen demonstrerer, at brugen af video ikke gør forskningsarbejdet lettere eller mere "virkelighedsnært," bare fordi data kontekstualiseres og optræder i flere dimensioner. Video producerer en enorm datakorpus. Så stor at man kan forledes til at tro, den inkluderer hele verden. Flere af forfatterne tager den problemstilling op og undersøger såvel på metaplan som på niveauet for konkrete metoderedskaber, hvordan data konstrueres; beskæres og vinkles vha. video. Disse to ord "vinkling" og "beskæring" er i videoprojekteter både metaforer for forskningsprocessens valg, men også helt konkrete handlinger.

Flere forfattere gør sig overvejelser over, at videobåndet ikke er forfatterløst, men vinklet, beskåret og konstrueret med bestemte formål for øje og med bestemte konsekvenser til følge. Artiklernes forfattere bruger netop ikke videokameraet for blot at affotografere verden, men derimod for at få nye perspektiver på den og herved at kunne ændre og udvikle bestemte aspekter af den. Vha. videooptagelser bliver det muligt at nærlæse situationer. Det er muligt at gentage, spole, "tage situationen i slowmotion" for på den måde at fange nyheder, sammenhænge, detaljer og mangfoldighed. Det er muligt at vise, såvel de udforskede som andre, "hvad der sker". Dermed er der i data også indlejret et tydeligt præsentrations- og formidlingsperspektiv.

"Tåber farer ind, hvor engle ej tør træde"

I flere artikler kredses der om forskernes nysgerrighed grænsende til nyfikenhed. Der diskuteres på hvad, hvor og hvornår man kan tillade sig at indstille sin linse og hvem, der må se med. Med videokameraet bliver det tydeligt, at forskere ofte som "tåber træder ind, hvor engle ej tør træde", skriver Christiansen.

At bruge video handler om at betræde og reflektere sociale rum gennem et teknologisk medium. Videoen kan blotlægge ømtålige forhold og kan stille de involverede sårbare og nøgne for kritik, gode råd og fortolkning. Forskning har det med at objektivere folk - og det i dobbelt forstand. For det første gennem den objektgørelse videoptagelsen lægger ned over de filmede. De er nu data. Objekter, man kan behandle, analysere, manipulere osv. For det andet gennem den forførelseskraft videoen har og som gør, at man tror, det er den objektive og uselekterede virkelighed, der ruller frem over skærmen. Det, der virkelig skete.

I bogen argumenteres der for, at video er et medium og redskab, der stiller forsker og udforskede i et særlig forhold og udfordrer forskerens etik. Derfor må man ofte indgå forpligtende pagter og kontrakter med de udforskede. Især Rasmussen og Christiansen tager dette op. Endvidere påpeges der, at det er nødvendigt at sikre en tæt forbindelse mellem 1) dem, der optager, 2) dem, der optræder på båndet og 3) dem, der ser og bruger optagelsen.

Denne problemstilling tages også op i Alrø og Kristiansens kapitel. De præsenterer en række feedback-modeller, man kan benytte sig af og som har meget forskellige konsekvenser for såvel den enkeltes selvopfattelse som for samarbejdet mellem forsker og udforskede.

Med "Videoobservation" har forfatterne hver skrevet indsigtsfulde og velargumenterede artikler. I fællesskab har de forfattet et effektivt refleksionsredskab, man bør stifte bekendtskab med, hvis man vil kaste sig ud i videofilmning. Det være sig i forhold til forskning, evaluering og arbejdsrelaterede udviklingsprocesser mm.